

Vrhovno sodišče
Civilni oddelek

VSRS Sklep II Ips 176/2017
ECLI:SI:VSRS:2017:II.IPS.176.2017

Evidenčna številka: VS00005428

Datum odločbe: 19.10.2017

Opravilna številka: VSM Sodba I Cp 1245/2016

II.stopnje:

Datum odločbe: 14.02.2017

II.stopnje:

Senat: Anton Frantar (preds.), Jan Zobec (poroč.), mag. Nina Betetto, Tomaž Pavčnik, Janez Vlaj

Področje: CIVILNO PROCESNO PRAVO - OBLIGACIJSKO PRAVO - VARSTVO POTROŠNIKOV

Institut: pogodba o finančnem lizingu - potrošniška pogodba - ničnost pogodbe - nepošten pogodbeni pogoj - valutna klavzula v *CHF* - pojasnilna dolžnost - opredelitev do navedb strank - pravna naziranja strank - pravica do izjave v postopku - pravica do poštenega sojenja - bistvena kršitev določb pravnega postopka pred sodiščem prve in druge stopnje

Jedro

Napake, ki jo je zagrešilo sodišče prve stopnje, ker se do tožnikovih nosilnih pravnih argumentov (sklicevanje na določbe prvega odstavka 24. člena ZVPot ni očitno neutemeljeno) ne le ni opredelilo, ampak jih ni navedlo niti v povzetku njegovih navedb, pritožbeno sodišče ne more odpraviti na način, da na prvi stopnji prezrta pravna naziranja obravnava samo. Stranka ima namreč pravico do poštenega postopka na vsaki stopnji sojenja. Razen tega bi bila s takim odpravljanjem napake bistveno okrnjena strankina pravica do pritožbe.

Izrek

I. Reviziji se ugodi, izpodbijana sodba in sodba sodišča prve stopnje se razveljavita in se zadeva vrne sodišču prve stopnje v novo sojenje.

II. Odločitev o stroških revizijskega postopka se pridrži za končno odločbo.

Obrazložitev

Dosedanji potek postopka

1. Sodišče prve stopnje je zavrnilo tožbeni zahtevek, s katerim je tožnik zahteval ugotovitve ničnosti pogodbe o finančnem leasingu nepremičnine, ki jo je 25. 3. 2004 sklenil s toženko, ter vračilo plačila vseh obrokov leasinga in drugih v zvezi s pogodbo poravnanih obveznosti (I. točka izreka). Tožniku je naložilo povračilo pravnih stroškov toženke (II. točka izreka).

2. Sodišče druge stopnje je zavrnilo pritožbo tožnika in potrdilo izpodbijano sodbo (I. točka izreka). Odločilo je, da vsaka stranka sama krije svoje pritožbene stroške (II. točka izreka).

3. Tožnik je zoper sodbo sodišča druge stopnje vložil revizijo zaradi bistvenih kršitev določb pravnega postopka in zmotne uporabe materialnega prava. Prvenstveno je predlagal spremembo izpodbijane sodbe z ugoditvijo tožbenemu zahtevku, podrejeno pa njeno razveljavitev in vrnitev zadeve v ponovno odločanje sodišču prve stopnje. Priglasil je revizijske stroške.

4. Revizija je bila vročena toženki, ki je predlagala njeno zavrnitev in priglasila stroške revizijskega postopka.

Ugotovljeno dejansko stanje

5. Stranki sta 25. 3. 2004 sklenili pogodbo o finančnem lizingu - toženka kot lizingodajalec, tožnik kot lizingojemalec. Predmet lizinga so bili poslovni prostori v izmeri 94,91 m² v Trgovsko-poslovnem centru City v Mariboru. Skupna nabavna

vrednost predmeta lizinga je 227.429,42 CHF, kar je ob sklenitvi pogodbe znašalo 35.000.000 takratnih SIT. Lizing je bil dogovorjen za 180 mesecev (15 let), pri čemer sta se stranki dogovorili, da ima lizingojemalec v 30 dneh po poplačilu vseh obveznosti po pogodbi pravico do odkupa predmeta lizinga za ceno 1.340,71 CHF.

6. Pogodbi je bil priložen anuitetni načrt. Lizingojemalec se je zavezal plačevati mesečne obroke lizinga v skupnem neto znesku 1.340,71 CHF, vendar v tolaški protivrednosti tega zneska po prodajnem podjetniškem tečaju za CHF pri NLB, d. d., na dan plačila. Stranki sta se dogovorili, da izračunana vrednost obroka temelji na LIBOR CHF 3.MES, ki je znašal ob sklenitvi pogodbe 0,2483 odstotne točke. Poleg tega sta se dogovorili, da lahko lizingodajalec spremeni efektivno obrestno mero ter mesečni obrok sam ali na pisno zahtevo lizingojemalca v primeru spremembe LIBOR CHF 3.MES, v primerjavi z veljavnim v trenutku sestave pogodbe ali veljavnim v trenutku predhodne spremembe za več kot 0,25 odstotne točke. Stranki sta se tudi dogovorili, da lahko lizingojemalec zahteva konverzijo iz CHF v EUR, pri čemer plača strošek konverzije v višini 0,5% od ostanka vrednosti glavnice.

7. Tožnik je vse od sklenitve pogodbe do vložitve tožbe plačeval obroke lizinga. Nobena od strank ob sklenitvi pogodbe ni mogla vedeti, kako se bo spreminjal tečaj za CHF. Tožnik se je odločil za valutno klavzulo v CHF zaradi nižje obrestne mere. Pred sklenitvijo sporne pogodbe se je tožnik pogovarjal s takratnim direktorjem tožene stranke. Tožnik je visoko strokovno usposobljen s področja bančnega poslovanja.

Odločitev sodišč nižjih stopenj

8. Sodišče druge stopnje je pritrnilo razlogovanju sodišča prve stopnje, ki je sporno pogodbo presojalo kot inominatni kontrakt, ki je v skladu z načelom dispozitivnosti pretežno prepuščen dogovoru med strankama, in sklenilo, da ne nasprotuje Ustavi, kogentnim normam veljavnih predpisov in moralnim načelom, zaradi česar sankcija ničnosti ni upravičena. Tožnik je bil na tveganja pri sklenitvi pogodbe z valutno klavzulo opozorjen in se jih je zavedal.

9. Sodišče prve stopnje se ni izrecno opredelilo do tožnikovih navedb v zvezi z zatrjevanimi kršitvami Zakona o varstvu potrošnikov (Ur. l. RS 14/2003 in nasl., v nadaljevanju ZVPot) in Zakona o potrošniških kreditih (Ur. l. RS, št. 70/2000 in nasl., v nadaljevanju ZPotK), vendar je sodišče druge stopnje pritožbeni očitke v zvezi s to zatrjevano procesno kršitvijo zavrnilo s pojasnilom, da navedb o kršitvah navedenih zakonov tožnik ni podal pravočasno in dovolj obrazloženo. Sklep sodišča prve stopnje, da "Pogodba ni bila sklenjena v nasprotju z zakonodajo, ki je veljala v času sklenitve", naj bi zajemal tudi ZVPot in ZPotK. Sodišče druge stopnje je še pojasnilo, da je zmotno pritožbeno stališče, da ta dva zakona ne dopuščata aleatornosti.

Povzetek revizijskih navedb

10. Razpršene, nesistematične, med seboj prepletene in nepregledne revizijske navedbe je mogoče strniti v dve skupini. Prvo tvorijo očitki bistvenih kršitev postopka, med katerimi izstopa celotno revizijo prežemajoč očitke, da sodišče prve stopnje ni upoštevalo tožnikovega sklicevanja na ZVPot ter ZPotK in njegovih pravnih pogledov na ničnost sporne pogodbe prav zaradi nasprotovanja 24. členu (pa tudi 22. in 23. členu) ZVPot in 21. členu (pa tudi 7. in 9. členu) ZPotK, čeprav naj bi trditve v zvezi s tem podal in obrazložil že v tožbi in prvi pripravljalni vlogi. Nezadostno naj bi bila v tem pogledu obrazložena tudi sodba sodišča druge stopnje. Druga skupina razlogov je s tem povezana, temelji pa na pravnem stališču, da je sporna valutna klavzula in s tem sama pogodba prav zaradi nasprotovanja določbam ZVPot in ZPotK nična, saj naj bi šlo za nepošten pogodbeni pogoj. Revident v zvezi s tem opozarja tudi na Direktivo Sveta 93/13 EGS z dne 5. 4. 1993 o nedovoljenih pogojih v potrošniških pogodbah in na odločitev Sodišča Evropske unije v zadevi C-26/13 z dne 30. 4. 2014. Poleg tega vztraja, da sta bila kršena tudi Zakon o denarni enoti v Republiki Sloveniji in Zakon o uporabi denarne enote Republike Slovenije in da bi sodišče moralo izvesti dokaz z zaslišanjem prič A. A..

O utemeljenosti revizije

11. Revizija je utemeljena.

12. Ne držijo sicer revizijski očitki, da bi se moralo sodišče prve stopnje opredeliti do tožnikovega sklicevanja na ZPotK. Na ta predpis se je namreč skliceval le enkrat in to povsem pavšalno. Na 13. strani tožbe je navedel, "da Pogodba [...] nasprotuje [...] tudi Zakonu o potrošniških kreditih. Do tako neopredeljenega sklicevanja se sodišču ni bilo treba opredeljevati. Ima pa revizija prav, ko sodišču prve stopnje očita, da je spregledalo tožnikovo utemeljevanje ničnosti sporne pogodbe s sklicevanjem na 24. člen ZVPot. Na ZVPot se je prvič skliceval že v tožbi in v prvi pripravljalni vlogi z dne 11. 4. 2016 na strani 5, ter potem še izčrpno in analitično v naslednji pripravljalni vlogi z dne 12. 5. 2016, zlasti na straneh 8 in 9. Četudi je tožnik drugo pripravljalno vlogo sodišču predložil šele po koncu prvega naroka za glavno obravnavo, to ni vplivalo na upoštevnost njegovih pravnih argumentov. Strankina pravna naziranja namreč niso omejena s prekluzijami. Zato ne drži ugotovitev pritožbenega sodišča v točki 7 obrazložitve, da "[t]ožnik [...] tekom postopka ni podal (pravočasnih) navedb, iz katerih bi bilo razvidno, katere kršitve ZVPot [...] očita toženki oziroma kako se le-te kažejo v konkretnem primeru, ampak se je predvsem skliceval na to, da je bila Pogodba sklenjena v nasprotju z določbami Zakona o denarni enoti v Republiki Sloveniji [...], Zakona o uporabi denarne enote Republike Slovenije [...], da je bilo kršeno načelo dobrega strokovnjaka (6. člen OZ), načelo vestnosti in poštenja (5. člen OZ) in drugi odstavek 7. člena OZ, na koncu pa je zgolj navedel, da toženki 'očita kršitev po prvem odstavku in 3. alineji tretjega odstavka 24. člena ZVPot, kakor tudi ZPotK', česar pa ni podrobneje obrazložil".

13. Prav določbe ZVPot so v sporu o ničnosti pogodbe o finančnem lizingu z valutno klavzulo v CHF bistvena pravna podlaga za odločitev.¹ Sodišče prve stopnje se je sicer res ukvarjalo tudi v vprašanju informacijske dolžnosti. Vendar to vprašanje, čeprav bistveno za presojo standarda "jasnosti in razumljivosti" pogodbenih pogojev iz četrtega odstavka 22. člena ZVPot, ni edino, od katerega je lahko odvisna utemeljenost zahtevka za ugotovitev ničnosti. Kot opozarja revident, so za presojo nepoštenosti pogodbenih pogojev pomembne tudi določbe prvega odstavka 24. člena ZVPot. O razlagi in uporabi teh določb, na katere se je tožnik obširno skliceval in pojasnil svoje pravne poglede o njihovi uporabi v konkretnem primeru, se sodišče prve stopnje ni izreklo. Prav tako ne pritožbeno sodišče, ki se je osredotočilo predvsem na vprašanja o informacijski dolžnosti in dopustnosti valutne klavzule ter določljivosti tožnikove pogodbene obveznosti. O drugih vidikih nepoštenosti pogodbenih pogojev, na katere opozarja tožnik, se sodišči nista izrekli. Še več, tožnikovih argumentov glede uporabe 24. člena ZVPot sodišče prve stopnje ni vzelo niti na znanje. To pomeni, da jih je prezrlo.

14. Stranka ima pravico do izjavljanja o vseh vidikih spora. Tej pravici ustreza dolžnost sodišča do opredelitve do vseh njenih navedb, ki bi lahko vplivale na odločitev in ki niso nedopustne ali očitno neutemeljene. Sodišče se je zato dolžno opredeliti tudi do nosilnih pravnih naziranj stranke, ki so dovolj argumentirana, ki niso očitno neutemeljena in ki za odločitev v zadevi po razumni presoji sodišča niso nerelevantna.² Za zagotovitev ustavne pravice do poštenega sojenja kot tudi za zagotovitev zaupanja v sodstvo je namreč velikega pomena, da stranka, tudi če njenemu zahtevku ali pravnemu sredstvu ni ugodeno, lahko spozna, da se je sodišče z njenimi argumenti seznanilo in jih obravnavalo, in da ne ostane v dvomu, ali jih sodišče morda ni enostavno prezrlo.³ To pravico, ki pomeni temeljno sestavino poštenega postopka, ima stranka na vsaki stopnji sojenja. Zato napake, ki jo je zagrešilo sodišče prve stopnje, ker se do tožnikovih nosilnih pravnih argumentov (sklicevanje na določbe prvega odstavka 24. člena ZVPot ni očitno neutemeljeno) ne le ni opredelilo, ampak jih ni navedlo niti v povzetku njegovih navedb, pritožbeno sodišče ne more odpraviti na način, da na prvi stopnji prezrta pravna naziranja obravnava samo. Stranka ima namreč pravico do poštenega postopka na vsaki stopnji sojenja. Razen tega bi bila s takim odpravljanjem napake bistveno okrnjena strankina pravica do pritožbe. Če bi na njeno pravno argumentacijo odgovarjalo šele pritožbeno sodišče, bi to pomenilo, da se je o njenih pravnih stališčih in argumentih izrekla samo ena sodna instanca. Zato je zahteva po obrazloženosti sodne odločbe skupaj z obveznostjo pritožbenega sodišča, da odgovori na pomembne pritožbene navedbe, tudi del pravice do pritožbe iz 25. člena Ustave.⁴

15. Ker je sodišče prve stopnje prezrlo tožnikove pravne navedbe, s katerimi je utemeljeval ničnost pogodbe zaradi nepoštenih pogodbenih pogojev po prvem odstavku 24. člena ZVPot, bi moralo pritožbeno sodišče pritožbi ugoditi in sodbo sodišča prve stopnje razveljaviti. Ker tega ni storilo, ampak je kršitev postopka "saniralo" tako, da je tožnikove pravne argumente obravnavalo kar samo, je tudi ono zagrešilo kršitev postopka iz 8. točke drugega odstavka 339. člena Zakona o pravnem postopku (Ur. l. RS, št. 26/1999 s spremembami in dopolnitvami, v nadaljevanju ZPP).

16. Ker je revizija utemeljena že iz navedenih razlogov, se revizijsko sodišče do drugih revizijskih očitkov ni opredeljevalo.

Odločitev o reviziji

17. Glede na obrazloženo je revizijsko sodišče reviziji ugodilo, izpodbijano sodbo in sodbo sodišča prve stopnje razveljavilo ter zadevo vrnilo sodišču prve stopnje v novo izdajo in izdelavo sodbe (prvi odstavek 379. člena ZPP) (I. točka izreka).

Revizijski stroški

18. Odločitev o revizijskih stroških temelji na določbi tretjega odstavka 165. člena ZPP (II. točka izreka).

¹ Direktiva Sveta 93/13 EGS z dne 5. 4. 1993 o nedovoljenih pogojih v potrošniških pogodbah (in jurisprudenca Sodišča Evropske Unije - v nadaljevanju SEU) se v tej zadevi ne uporablja. Sporna pogodba je bila namreč sklenjena 25. 3. 2004, torej pred pristopom Slovenije k Uniji, iz drugega pododstavka člena 10(1) Direktive 93/93 pa je razvidno, da se ta uporablja samo za pogodbe, sklenjene po 31. 12. 1994, ko se je iztekel rok za njen prenos. To pomeni, da je treba pri ugotavljanju uporabe navedene direktive za pogodbe iz postopka o glavni stvari upoštevati datum sklenitve navedene pogodbe, pri čemer ni pomembno obdobje, v katerem ima ta učinke. Gl. sklep SEU v zadevi C-92/14 z dne 3. 7. 2014, t. 27, 28. Judikatura SEU je zato v tem pogledu uporabna samo zaradi prepričevalne moči njenih argumentov - in ne kot argument moči.

² Gl. odločbo Ustavnega sodišča št. Up-373/97 z dne 22. 2. 2001 (Uradni list RS, št. 19/01, in OdlUS X, 108) in številne druge (npr. št. Up-391/14 z dne 16. 6. 2016, t. 4).

³ Gl. odločbo Ustavnega sodišča št. Up-609/05 in Up-732/06 z dne 7. 6. 2007, t. 10 (Ur. l. RS, št. 58/2007 in OdlUS XVI, 92).

⁴ Prav tam.

Zveza:

RS - Ustava, Zakoni, Sporazumi, Pogodbe

Zakon o pravdnem postopku (1999) - ZPP - člen 339, 339/2-8, 379, 379/1

Zakon o varstvu potrošnikov (1998) - ZVPot - člen 22, 22/4, 24, 24/1

Ustava Republike Slovenije (1991) - URS - člen 25

Datum zadnje spremembe: 12.07.2018